

Autor: Miljenko Jergović

Objavljeno: 24.01.2016

IZBOR

GODIŠNJA INVENTURA MILJENKA JERGOVIĆA 12 knjiga objavljenih u Hrvatskoj koje su mi prošle godine bile najvažnije

Kao da knjige u Hrvatskoj više nisu potrebne, iako će se uvijek naći onih kojima se čini da je knjiga više nego ikad, kojima je i hrvatska književnost bolja nego ikad. To su oni koji zapravo ne čitaju

Istekla 2015. bila je, možda, godina kraja hrvatske pismenosti. Ako ne to, sigurno je označila debakl knjige i knjižarstva u Hrvatskoj. Primjerice, danas je Zagreb prvi grad u Europi, a vjerojatno i mnogo šire – izuzimajući Vatikan, a možda i Rijad u Saudijskoj Arabiji – u kojemu postoji više specijaliziranih vjerskih knjižara nego općih, svjetovnih knjižara. Od ovih drugih su na kraju godine ostale samo dvije, možda i tri: AGM i Vuković&Runjić u Tesliinoj ulici te, možda, knjižara Ljevak na Jelačić placu. Sve druge, uključujući i godinu ranije obećavajuću Žužulovu Arkadiju, te lanac APM knjižara (kartel Algoritma, Profila i Mozaika knjiga), pretvoreni su u čudesan spoj papirnica, suvenirnica i katastrofalno loše aranžiranih izdavačkih outleta. Ako se u spomenutim dućanima i može kupiti poneko novo izdanje drugih nakladnika, onda je to puki slučaj, naturalna razmjena, greška u sustavu, tako da ih ni uz najbolju volju ne bismo mogli nazvati knjižarama. Za razliku od onih vjerskih, koje su se s Kaptola već proširile na donji grad i u kojima se, ali doista, prodaju, uglavnom, samo knjige. Kakve i čije knjige, to je već druga stvar.

Izuzev u tri spomenute knjižarice, na kraju 2015. knjige su se mogle kupovati još u lancu Tisak medija trafika i dućana, koji je preostalom hrvatskom nakladništvu bio dragocjen već i zato što Tisak medija, za razliku od drugih, uredno i na vrijeme plaća prodanu robu. Ostali dućani ne plate ni godinu dana po prodaji, a neki ne plate nikad.

To je istina o kraju hrvatskoga knjižarstva.

Kada je riječ o izdavaštvu i književnoj produkciji, najbolje je krenuti od anegdote o Kiklopu. Ove je godine osnivač i vlasnik te zlosretne i loše koncipirane nagrade, načinjene po uzoru na estradnog Porina, odlučio da je ne dodijeli, jer da bi je u nekoj neizvjesnoj budućnosti rekompilirali. O razlozima njihove odluke može se nagađati – ili vjerovati saopćenju u kojemu su razlozi jasno navedeni – ali je sigurno jedno: storniranjem Kiklopa Udruge Sa(n)jam knjige iz Pule izbjegla je samoubilačke posljedice statuta nagrade, koji je svojedobno omogućio jednoj polupismenoj pulskoj sutkinji da arbitrira o njenoj dodjeli. Žena se, možda, razumije u pravo, ali u književnosti, knjižarstvu i prodaji knjiga njene su kompetencije nešto slabije nego u ekspertici Mare glede krivog turca. Da se

pulski entuzijasti nastavili s Kiklopom, sve bi im nepismeniji i nepismeniji svijet odlučivao o nagradi. I to je sva istina.

E, ali ne pričamo ovo zbog Kiklopa, nego zbog reakcije takozvane kulturne i književne javnosti na njegovo "ukidanje" ili ukidanje. Naime, pored svog jada hrvatskog knjižarstva i izdavaštva (broj novoobjavljenih naslova, kojih god, makar i maloumnih bestselera, ove je godine spao ispod tisuće, čime je Hrvatska, možda uz Kosovo, Bosnu i Hercegovinu i Moldaviju, došla na samo europsko dno), najveći je skandal u 2015, i najveći gubitak po mišljenju vaskolike hrvatske književne i kulturne javnosti bio – storniranje nagrade Kiklop! Ali i to bismo razumjeli da nije onoga dalje: novinarka kulturnih rubrika, kojekakvi abonenti **Zlataričine** lude kuće u Runjaninovoj, pa čak i pisci lokalnog značaja našli su se uvrijeđeni onim dijelom obrazloženja osnivača Kiklopa u kojemu se govori o desetkovanoj godišnjoj produkciji, te su ustvrdili kako je knjiga više nego ikad i kako hrvatski pisci pišu bolje nego ikad. I što bi čitatelj na takvo što mogao reći? Ne mogu hrvatski nakladnici tako malo i tako loše objavljivati, koliko hrvatski književni i kulturni eksperti malo mogu čitati.

Posebnu, možda i najbolnju, stavku propasti knjiga i izdavaštva, te kulture općenito, u Hrvatskoj predstavlja tihi odlazak nekih od značajnijih urednika. Ne, nisu, hvala Bogu, umrli, nego su naprosto potjerani iz nakladničkih kuća i iz struke, a da to mudraci iz kulturnih rubrika naših tabloida nisu ni primijetili.

Kruno Lokotar nestao je iz Algoritma, **Nenad Rizvanović** iz Ljevaka, a **Nataša Medved** iz uredničke struke. Nakon odlaska iz Edicija Božičević pokušavala je naći posao negdje drugdje u izdavaštvu. Nuđala se nakladnicima, ali gospoda nisu imala interesa. Na kraju se ova briljantna književna prevoditeljica (s francuskog, njemačkog, engleskog), jedna od literarno najdarovitijih na našim jezicima, sjajna urednica, koja je ovdašnjoj publici otkrivala, primjerice, **Svetlanu Aleksijević** i **Philippea Claudela**, naprosto morala povući, našavši visoko činovničko mjesto izvan nakladništva. Što će biti s Lokotarom i Rizvanovićem nije još uvijek poznato. Izvjesno je da će ljudi već naći neki posao, u Hrvatskoj ili izvan nje, ali sve manje je vjerojatno da će se baviti knjigama. Zašto? Zato što knjige u Hrvatskoj više nisu potrebne, a uvijek će se naći onih koji će ustvrditi kako je knjiga više nego ikad, kao što im je i hrvatska književnost bolja nego ikad.

Tokom 2015. kvalitetom i brojnošću vrijednih naslova prednjačila je, gotovo bez konkurencije, zaprešićka Fraktura. Da je književnost (ili izdavaštvo) natjecanje, kao što na svu sreću nije, bilo bi to kao da se **Messijeva** Barcelona natjecala u balkanskoj beton-ligi. Veliki entuzijastički posao obavio je Hena.com, pozicionirajući se na drugo mjesto među ozbiljnim nakladnicima. I tu valja zahvaliti urednicima: **Božidaru Alajbegoviću** i **Marini Vujčić**. Nekoliko dragocjenih naslova tiskao je Sandorf, vlasnika **Ivana Sršena**, profilirajući se postepeno u ozbiljnog, visokoestetiziranog izdavača književnih i publicističko-povijesnih naslova.

Ostali su nakladnici bili u opadanju, ili su sasvim nestali, isključili se iz ozbiljnog izdavaštva, okrenuli se nekretninama i predstečajnim nagodbama. Neki među njima (Disput, Vuković&Runjić, TIM press) objavili su vrijednih i važnih knjiga tokom 2015.

Slijedi tuce novih naslova objavljenih u Hrvatskoj 2015, koji su ovom čitatelju obilježili godinu.

Slobodan Šnajder:

Doba mijedi,

TIM press, Zagreb

Zrelost neke kulture i žive književnosti mjeri se, među ostalim, i sviješću o knjigama koje nadmašuju kriterije jedne sezone i upisuju se u jezik i u povijesno iskustvo, otrpve i bez famozne povijesne distance i babljeg čekanja na to što će vrijeme reći i koga će zaborav izjesti. Za Šnajderovu knjigu, međutim, ne možemo biti sigurni ni hoće li uopće biti pročitana, budući da je oni koji se, tobože, bave dnevnom književnom kritikom po ovdašnjim portalima i tiskovinama, nemaju čime pročitati. Nedostaje im i kulture, i dara, i pameti da bi se probili kroz Šnajderov inače sasvim prohodan i komunikativan tekst. Također, za nevjerovati je da bi značaj "Doba mijedi" mogli prepoznati žiriji ovdašnjih, redom beznačajnih književnih nagrada. Beznačajne i jesu upravo zato što ih sačinjavaju žiriji kojima nije do čitanja, a kamoli do uzdizanja važnih i velikih knjiga. Kada bi bili na razini na kojoj nisu, Šnajder bi tokom 2016. bio hvaljen, slavljem i uzdizan pisac. Inače, ovo izdanje knjige ima jednu ozbiljnu manu, koju ne bi bilo pristojno spomenuti u prvom osvrtu. Ali kako je ovo drugi osvrt, nije pristojno ni prešutjeti: TIM press je nakladnik mahom filozofskih, socioloških, publicističkih knjiga, tako da je format i prijelom "Doba mijedi" prilagođen toj vrsti literature. Za prozni je tekst nepogodan, s previše teksta u jednom redu i na stranici knjige. To otežava, ali nipošto ne otklanja čitateljski užitek u ovom sjajnom i važnom romanu, koji je proslavio hrvatsku književnost u prethodnoj godini.

Viktor Horvath:**Tursko zrcalo,****Ljevak, Zagreb**

Ovaj nakladnik iz razloga koji imaju veze s dotacijama, a ne s književnošću, prilično redovito objavljuje dobitnike one budalaste Europske nagrade za književnost, koju zemlje domaćini dodjeljuju sebi i svojim piscima, lijepeći im zatim briselsku naljepnicu i časteći ih briselskim novcima. Riječ je o vrlo šarolikim knjigama, uglavnom pisaca početnika, među kojima se nađe odličnih djela (poput "Životopisa crno-bijelog janjeta", Čeha Tomaša Zmeškala), ali i gadnog smeća. Pojava Viktora Horvatha je, ipak, najveće iznenađenje, na koje nisu bili spremni ni hrvatski izdavač, a još i manje takozvana književna javnost, koja u četiri mjeseca od izlaska knjige nije uspjela proizvesti nijedan, makar sitan i beznačajan, prikaz ovoga sjajnog romana.

"Tursko zrcalo" zbiva se za vrijeme slave Sulejmana Veličanstvenog, opsade Pečuha i Beča, te turske uprave u Ugarskoj. Pisan iz turske perspektive, u sjajno pogođenom spoju pikarskoga, avanturističkog romana, društvenog romana, romana toka svijesti, civilizacijsko-kulturološke detekcije, a možda i još nečega, ovaj mađžarski roman iskočio je kao posve neočekivan, intelektualno superioran i umjetnički moćan prilog aktualnom ratu na Bliskom i Srednjem istoku, te ratu u dušama Europljana, koji se groze rijeka izbjeglica koje zapljuskuju njihove unutarnje i vanjske obale.

Viktor Horvath svoju je knjigu pisao prije desetak godina, a prije pet-šest godina, jedne ovakve zime u Budimpešti, imali smo zajedničku promociju. Uz mađžarski prijevod "Rute Tannenbaum" promovirano je "Tursko zrcalo", o kojemu, naravno, nisam znao ništa. Zahvaljujući maestralnom, silno inspiriranom i inspirativnom prijevodu Xenie Detoni ove sam jeseni postajao svjestan kakva mi je čast učinjena te zime u Budimpešti. Ali važnije od toga: čitao sam knjigu koja je svojim sadržajem i snagom bez premca u suvremenoj književnosti zaraćenih civilizacija i svjetova. Horvath me je očarao, a njegovi vrlo duboki i precizni uvidi u islam i u naravi otomanskih askera uvjerili su me da je europska površnost, glupost i nerazumijevanje islamskih svjetova proizvod svjesne odluke, a ne nekakve nužnosti i kulturološke osujećenosti koja Europljanima brani da shvate muslimane. Ovih dana i mjeseci kada govorim i mislim o Mađžarskoj ja svaki put napomenem o kojoj je Mađžarskoj riječ: onoj Orban Viktora ili onoj Horvath Viktora. Prva je jadona i rahitična, druga je moćna i jaka kao zemlja. Veličanstvena kao Sulejman Veličanstveni.

Cees Nooteboom:**Skitnje do Santiaga,****Fraktura, Zaprešić**

Ovo je knjiga-putopis, ali i knjiga-život. Cijeli jedan život velikog nizozemskog pisca, zaljubljenika u Španjolsku, koji putuje tom prostranom i bogatom zemljom, s nakanom da je upozna i da hispanizira svoju dušu. Ovo drugo mu i nije bila nakana, nego jednostavna posljedica takvog života i književnog projekta koji ga je pratio. Čitanje "Skitnji do Santiaga" (u prijevodu Radovana Lučića), knjige o kojoj sam također pisao unutar Subotnje matinee, za posljedicu ima duševnu promjenu koju je doživio i sam pisac. "Skitnjama do Santiaga" čitatelj se doskita do vlastite španjolske duše. Njoj vodi čitanje Nooteboomove knjige.

Patrick Modiano:**Dora Bruder,****Fraktura, Zaprešić**

Ovo je jedan od onih pisaca koji nastoje biti od što manje riječi. Knjige su mu svedene i tanke, tako da mogu stati na dlan. Valja ih vrlo pažljivo čitati, da bi doživljaj potrajao i da bi se u modianoovskom ključu stekla sva raskoš romana.

Dvije su njegove književne opsesije: vlastita biografija i Holokaust. U "Dori Bruder", knjizi koja nam dolazi u prijevodu Ane Kolesarić, nalaze se i piščev život i Holokaust. Priča je to o načinu na koji se shvaća nečiji nestanak. Dora Bruder je djevojka koja za sobom nije ostavila gotovo ništa osim svog imena. Piščeva potraga za njom je poput lovljenja zraka praznim dlanovima. Bol je u toj praznini.

Ovu, kao i druge romane Patricka Modianoa, valja čitati u pobožnom miru svoje sobe, tramvaja, autobusa, vlaka

ili metroa. U parku, pod klupom u školi, svuda gdje život traži svoj stvarni književni razlog.

Gitta Sereny:

Treblinka: put u tamu,

Sandorf, Zagreb

Hannah Arendt je, rastvarajući Adolfa Eichmanna, pokazala da iza Holokausta stoje i hladni, bezosjećajni birokrati, šalterski službenici zla. Gitta Sereny je, interpretirajući svoj dugi višetjedni razgovor s Franzom Stanglom, zapovjednikom logora smrti u Treblinki, pokazala nešto što je još neugodnije po naš moralni osjećaj: iza Holokausta stoje i ljubazni, osjećajni i skrupulozni ljudi, koji s građanskom većinom dijele upravo taj – moralni osjećaj. Ovo je neobična i na svoj način čudovišno lijepa knjiga (prevela ju je s engleskog Gordana Popović), prožeta razgovorima sa SS oficirima, čuvarima i upraviteljima logora smrti, ali i s njihovim preživjelim žrtvama, koje nakon Drugoga svjetskog rata žive neke obične živote po Americi, Švicarskoj, Poljskoj. Čitatelj u njoj ne nalazi odgovor na to što čovjeka učini sudionikom i saučesnikom neusporedivog zločina – ako to nisu famozne okolnosti i osobni pristanak uz državu i državne zakone – ali ono što biva nedovosmisleno jasno jest da smo okuženi potencijalnim zapovjednicima Treblinka, da je Franz Stangl naš bližnji i da su njegove izlike i pravdanja u najvećoj mjeri dio naše vlastite svakodnevice.

Gitta Sereny (1921-2012), rodom Bečanka, iz protestantske obitelji, bila je novinarka. Bavila se poslijeratnim suđenjima za ratne zločine, razgovarala s akterima, pokušavala ih razumjeti. Pored svega drugog "Treblinka: put u tamu" knjiga je koja pokazuje dokle dopire pravo novinarstvo i što je to moralni i intelektualni angažman novinara.

Karl Kraus:

Posljednji dani čovječanstva,

Disput, Zagreb

Poduhvativši se preođenja ove monstr-drame, čija je istinska pozornica cijeli Beč, Austrija, Austro-Ugarska, svijet u osvit i za trajanja Velikog rata, prevoditelj Sead Muhamedagić poduhvatio se posla koji nikada ne može biti do kraja uspješan. I posla koji bi mogao dovršavati do kraja života, a da svejedno ostane nedovršen, kao što su suštinski nedovršeni i nedovršivi i "Posljednji dani čovječanstva". Upuštajući se u tu prevoditeljsku, pjesničku i životnu avanturu, i dovodeći je do knjige, koja je objavljena početkom 2015. godine, Muhamedagić je kulturu hrvatskog jezika darivao već na prvi pogled nezasluženo, prevelikim darom. U eri Andree Zlata – najgoreg ministra kulture u samostalnoj Hrvatskoj – dok su svud naokolo propadale knjižare, dok su se propali izdavači vozili u svojim skupim limuzinama i spašavali nekretnine stečene na neplaćenim prevoditeljskim i autorskim honorarima i nevraćenim bankovnim kreditima, u zemlji najmanjeg proračuna za kulturu u cijeloj Europi, u kojoj je elita doista gora od rulje i u kojoj je ozbiljno bavljenje književnošću posao budalast i vrijedan izrugivanja, jedan je čovjek prevodio i preveo "Posljednje dane čovječanstva". Kao da je općoj propasti htio pružiti smisao i dati naslov.

Ovoj je uzbuđljivoj, pjesnički snažnoj i mnogorijekoj knjizi, kroz koju žamori cijela epoha, Muhamedagić posvetio sav svoj jezički i književni talent. Rezultat je vrlo čitljiv i uvjerljiv tekst, dostojan Karla Krausa i svih naših fascinacija njime.

Zdravko Zima:

Dnevnik jednog skribomana,

Profil, Zagreb

Poput Krausa i on je novinar, usamljen i tragičan u svom novinarenju. Ako je slavni Austrijanac stigao na kraj jednog imperija, Zima stiže na kraj pismenosti svoga malog i sirotog jezika. Njegov dnevnik knjiga je od lokalnog značaja. Trebala bi nešto značiti hrvatskim čitateljima, i nikom osim njima. Kao što je, uostalom, i Karl Kraus bio lokalni austrijski pisac. Njegova europska i globalna slava proizvod su stjecaja okolnosti, a ne njegovih književnih strategija. Bio je i ostao zakleti autsajder.

"Dnevnik jednog skribomana" vjerodostojno je svjedočenje o hrvatskoj i zagrebačkoj 2014, kroz priču o toj godini iz perspektive Zdravka Zime. Koliko god bio apartan i iščašen pojedinac, i koliko god narod ne dijelio njegove

interese i nagruća, on je jedan od posljednjih njegovih artikuliranih glasova. U zemlji u kojoj svatko brblja o svemu, i od silne larme čovjek često ne čuje ni samoga sebe, ništa se suvislo ne govori. Stoga su dragocjeni ovakvi izuzeci.

Ivica Ivanišević:

Ulaz za djecu i vojnike,

Hena com, Zagreb

Za razliku od Zime i Krausa koji su novinari po rasi i rezus faktoru, Ivica Ivanišević novinar je stjecajem povijesnih okolnosti. Krajem osamdesetih i početkom devedesetih one su bile takve da se maštovitoj i rječitoj balavurdiji činilo kako su novine naš Hollywood i naš Parnas. Po svome izvornom talentu Ivanišević je aforističar – što se, recimo, vidi po briljantnoj opremi, naslovima i podnaslovima, članaka koje je u posljednjih dvadesetak godina uređivao u Slobodnoj Dalmaciji – Ivanišević je humorist i rasni pripovjedač s izrazitim pjesničkim darom. Njegovu rečenicu prepoznat ćete među stotinama drugih, trapavih, kvrgavih, ali i stilski savršeno izvedenih rečenica. Ona ima pečat, osoben znak i tajni potpis istinskoga pisca.

Na prvu knjigu čekao je pedeset jednu godinu. Uobličio ju je kao niz vrlo kratkih i sve kraćih proza, na granici aforizma, ispunjene jezičnim igrama, preslicima života i pjesničkim slikama, koji čine kratak i prozračan izvještaj o jednome splitskom odrastanju. Do kraja godine Ivanišević je objavio i svoj prvi roman "U sedlu je tijesno za dvoje", na proljeće izlazi sljedeći. Tematski okvir ovoga pisca, njegov jezik i stilaska formacija pripadaju nekoj boljoj, finijoj i pametnijoj hrvatskoj književnosti.

Andres Neuman:

Razgovori nasamo,

Hena com, Zagreb

Andres Neuman (1977.), rođeni Argentinac, od majke talijansko-španjolskog i oca židovsko-njemačkog porijekla. "Razgovori nasamo" prvi je njegov roman preveden na hrvatski – prevoditeljica Tamara Horvat Kanjera – koji u tri glasa donosi priču oca, majke i sina. Otac umire od raka, i odlučuje, dok je još pri snazi, da sina povede na inicijacijsko putovanje kamionom. Dječak, desetogodišnjak, uživa u avanturi, ali s punom sviješću o onome što se oko njega zbiva. Majka na sve gleda iz daljine, i brine se. Neuman pokazuje kako se od vrlo jednostavne, naoko sentimentalne fabule, kakva bi pristajala nekoj sladunjavo hollywoodskoj melodrami, da napraviti moćno književno djelo. Ne postoje potrošene teme, već ispričane priče i trivijalne emocije koje ne pristaju velikoj književnosti. Sve je stvar talenta, koji će priču učiniti istinitom, ili netaleta koji će od iste priče proizvesti laž. Sama po sebi nijedna tema nije jamac književne autentičnosti. Nijedna se neće sama od sebe uobličiti. Andres Neuman na posve neočekivan i vrlo intenzivan način potvrđuje kako mnogo više vrijedi potrošena tema pod tipkovnicom ili perom ozbiljnoga pisca od svega novog, neistraženog i originalnog što nam nedaroviti književni avanturisti mogu ponuditi.

Dragan Velikić:

Islednik,

MeandarMedia, Zagreb

Pripovijest o Puli, o odrastanju i strahu od starosti, pripovijest o majci, o našem dvadesetom stoljeću, o srodnosti i nesrodnosti, sjećanju i zaboravu. U "Isledniku" je, makar marginalno, u jednoj kratkoj i strašnoj epizodi ispričana i jedna od najsurovijih priča o revolucionarnoj retorziji nakon Drugoga svjetskog rata, odmazdi dojučerašnje halaše nad klasnim neprijateljem, predstavljenim kroz dvije jadne i nezaštićene žene. Naspram privatnosti djetinjstva i odnosa majke i sina stoji ta krvava javna priča, kao zajednička poputbina za budućnost. Kada se jednoga dana dogodi novi povijesni, društveno-politički preokret, i nakon četrdeset pet godina crvenu revoluciju smijeni crna revolucija, javne će stvari provaliti ljudima u privatnost, a krvavi će događaji s ubavog rovinjskog arhipelaga ući u dnevne boravke i duše nekih novih žrtava.

Dragan Velikić pisac je opsesivnih zavičajnih, autobiografskih i biografskih tema. Duboko ukorijenjen u Puli, on iz svoje beogradske perspektive gradi i razgrađuje taj ukleti, više puta raseljavani i naseljavani grad. Pula je Velikićevo zrcalo, ali i svojevrсна personifikacija. Sve ono što je u naravi ovoga pisca, to je i u naravi njegova grada. Grad s granice i čovjek s granice. Mješavina identiteta, jezika i nacija, temljena na toj vječnoj

nestabilnosti i neizvjesnosti, sve je to u naravi Pule i u naravi Dragana Velikića.

“Islednik” je nagrađen Ninovom nagradom za najbolji srpski roman u 2015. Nije to kompliment samo piscu, nego i njegovome hrvatskom čitatelju.

Ivo i Slavko Goldstein:

Tito,

Profil, Zagreb

Ne samo da je riječ o superiornoj biografiji vođe jugoslavenskoga antifašističkog pokreta i doživotnoga predsjednika SFRJ, tog posljednjeg Habsburga, kako ga je titulirao Alan John Percivale Taylor, Bismarckov biograf i povjesničar habsburške epohe, nego je knjiga dvojice Goldsteina i vjerodostojna povijest socijalističke Jugoslavije i njezina sloma. Naročito su dojmjljiva poglavlja o Titovom boravku u Sovjetskom Savezu te o Drugome svjetskom ratu.

Poput remek-djela Karla Krausa, i ovo je jedna od onih knjiga koje živa hrvatska kultura ne samo da ne zaslužuje, nego je sasvim neizvjesno može li je itko u ovoj zemlji slobodno pročitati. Oni koji vladaju zemljom i njezinom kulturom nisu u stanju razumjeti što u knjizi piše. Oni koji bi, možda, i mogli razumjeti nemaju hrabrosti da je pročitaju. Ili da o knjizi javno govore.

Philipp Blom:

Vrtoglave godine,

Fraktura, Zaprešić

Što se događalo s ljudima i s Europom pred Prvi svjetski rat? Vladari su otišli na godišnji odmor, i nisu računali na to da bi se moglo zaratiti. Ili nisu računali na to da bi rat mogao biti tako strašan. Prethodnih skoro stotinu godina nije bilo velikih ratova, pa se nije moglo ni znati što će se događati ako se opet zapuca. To je, možda, uzrok i razlog militarizmu i ratobornosti širokih narodnih masa, uključujući intelektualnu i pjesničku elitu. Nikada nije bilo manje mirotvoraca kao 1914, i nikada mirotvorci nisu bili na lošijem glasu. Židovi, mekušci, slabići. Samo takvi su pretpostavljali što bi se moglo dogoditi. Philipp Blom o svijetu pred 1914. piše s intelektualnim zanosom i znatiželjom. Pokušava dokučiti ono vrijeme proučavajući način života, književne i umjetničke stilove, modu, novinske forme... “Vrtoglave godine” je knjiga iz koje, između ostaloga, možemo saznati što sve sačinjava duh nekoga doba.

Copyright © Jutarnji list. Sva prava pridržana.